

Bartłomiej Cieśla (Łódź)

NAZWY KATOLICKICH GRUP MODLITEWNYCH (NA PRZYKŁADZIE WSPÓLNOT ODNOWY W DUCHU ŚWIĘTYM)

NAMES OF CATHOLIC PRAYER GROUPS (ON THE EXAMPLE OF COMMUNITIES OF THE CATHOLIC CHARISMATIC RENEWAL)

The purpose of the article is to analyse the names given to Catholic prayer communities that address their activities primarily to lay people. The analysis includes 100 names of communities associated under the aegis of the Charismatic Renewal. The description presents their structural, pragmatic and semantic features. The exposed onyms have several purposes, among which the most important is the identifying function. In addition they provide information about the community and its members, emphasize the attitude of the meeting participants to God or people who are the subject of religious worship, comprise instructions, evangelistic content and calls for Christian faith. Some of them are a form of prayer and a manifestation of the constitution of reality that we know from biblical accounts.

Key words

proper names; religious onomastics; religious communities; charismatic movements

1. Wstęp

Z badań opublikowanych przez Główny Urząd Statystyczny 18 grudnia 2018 roku wynika, że 80,7 proc. Polaków w wieku powyżej 16 lat deklaruje wiarę w Boga. Połowa mieszkańców kraju przynajmniej raz w tygodniu uczestniczy w mszach i nabożeństwach, a tylko 3 proc. uznaje się za osoby niewierzące. Religią wyrażnie dominującą w Polsce jest chrześcijaństwo (blisko 92 proc. Polaków to katolicy, 0,9 proc. – chrześcijanie prawosławni, 0,3 – protestanci) (*Życie religijne...*, 2018, s. 1). Przytoczone dane potwierdzają, że katolicyzm jest silnym komponentem narodowej tożsamości, nie wskazują jednak, w jakim stopniu przywiązanie do wyznania łączy się z akceptacją dogmatów katolickiej wiary i moralnej nauki Kościoła. Jak dowodzi wiele analiz prowadzonych przez instytucje kościelne i świeckie, rozdźwięk między sentymentalnym poczuciem przynależności do duchowej wspólnoty a postulowaną przez Kościół katolicki ortodoksją jest wyraźny. Potwierdzają to m.in. badania wykonane w roku 2017 przez Centrum Badań Opinii Społecznej, wskazujące, że jedynie 4 proc. Polaków angażuje się w działalność ruchów i wspólnot religijnych (*Przynależność Polaków...*, 2017, s. 6), które *de facto* stwarzają przestrzeń do personalizacji kontaktów religijnych między członkami Kościoła, a także oferują ukierunkowaną teologicznie i moralnie formację duchową.

Kółko różańcowe, Żywy Różaniec	52 proc.
Ruch Światło-Życie	11 proc.
Odnowa w Duchu	6 proc.
Neokatechumenat	3 proc.
Chór kościelny	3 proc.
Lektorzy, ministranci	2 proc.
Caritas	2 proc.
Wspólnota ewangelizacyjna	2 proc.
Akcja Katolicka	2 proc.
Grupa biblijna, krąg biblijny	1 proc.
Duszpasterstwo akademickie	1 proc.
Inna wspólnota	23 proc.

Tabela 1: Zaangażowanie w działalność ruchów kościelnych a przynależność do konkretnego typu wspólnoty (Źródło: *Przynależność Polaków...*, 2017, s. 8)

Jednym z ruchów, którego popularność z roku na rok rośnie, jest Katolicka Odnowa w Duchu Świętym. Istnieje ona w Polsce od roku 1975, jej prekursorami byli ks. Marian Piątkowski, ks. Bronisław Dembowski, ks. Adam Schulz SJ, ks. Andrzej Grefkowicz i ks. Józef Kozłowski, z których inicjatywy powstały pierwsze grupy modlitewne (Kokott, 2012, s. 122–123). Formacja proponowana w ramach Odnowy nawiązuje do teologii protestanckich zborów zielonoświątkowych, w której akcent położony jest na przeżycie tzw. chrztu w Duchu Świętym oraz innych charyzmatycznych doświadczeń, nazywanych w języku Biblii „duchowymi darami” (charyzmatami – por. 1 Kor 12). Idzie na przykład o dar uzdrawiania, prorocstwa czy glosolalii, które to prowadzić mają do wewnętrznej przemiany człowieka i – na co zwraca uwagę przede wszystkim teologia katolicka – zakorzenienia w życiu sakramentalnym Kościoła (Kokott, 2012, s. 278–279).

Celem artykułu jest analiza nazw nadawanych wspólnotom Katolickiej Odnowy w Duchu Świętym. Za metodę opisu obrano perspektywę strukturalną, semantyczną i pragmatyczną, jakkolwiek druga z nich była już przedmiotem rozważań naukowych. Klasyfikację znaczeniową wskazanych jednostek proponował Artur Gałkowski, wyodrębniając 16 tematycznych grup, w obrębie których porządkować można materiał. Badacz, dokonując opisu, akcentował też konieczność przyjrzenia się funkcjom, jakie mogą pełnić rzeczzone onimy: „Użycie nazw z kręgu kultury biblijnej (Nowego bądź Starego Testamentu), nazw-cytatów obcojęzycznych i archaicznych, nazw zawierających określenia, typu: ‚nowy’, ‚żywy’, ‚zjednoczeni’, ‚droga’, ‚światło’, ‚źródło’ itp., skłania do zastanowienia, co może stanowić cel sam w sobie i być w niektórych przypadkach pouczeniem dla ‚zwykłych’ członków wspólnot parafialnych” (Gałkowski, 2011, s. 179–180).

Zwrócenie uwagi na pragmatyczne własności onimów stanowić będzie główne zadanie badawcze realizowane w niniejszej pracy. Ponieważ każda grupa znaczeniowa pełnić może swoistą dla siebie funkcję, klasy te – częściowo w nawiązaniu do ustaleń A. Gałkowskiego – zostaną wyodrębnione i opisane pod kątem ich funkcjonalności.

Eksponowane w referacie nazwy uznano za chrematonimy, odwołując się do kulturowej definicji chrematonimii. Za przywołanym już autorem przyjęto, że: „Chrematonimiami użytkowymi są (...) wszystkie nazwy własne, będące niejako językowym dowodem ludzkiej aktywności w różnych obszarach kulturowych życia publicznego: przestrzeni społecznej, gospodarczej, kulturalnej, artystycznej, ludycznej, edukacyjnej, naukowej, technicznej, religijnej, parareligijnej, ideologicznej, ekologicznej, prozdrowotnej, promującej lub potępiającej pewne postawy itp. Przestrzenie te w każdym rozwiniętym kraju świata przepełnione są nazwami obiektów, organizacji, instytucji oraz przedsięwzięć, które sterują różnymi aspektami funkcjonowania człowieka w „nowoczesnej cywilizacji” (Gałkowski, 2011, s. 51).”

Dokonując uszczegółowienia, można je opisać jako socjoideonimy religijne, tj. między innymi „nazwy fundacji i stowarzyszeń religijnych”, oraz włączyć do zbioru nazw określanych mianem onimii religijnej właściwej (ORW), obejmującej jednostki funkcjonujące w faktycznych przestrzeniach religijnych (Gałkowski, 2010, s. 567–568).

Materiał pozyskano ze stron internetowych trzech archidiecezji: białostockiej, warszawskiej i wrocławskiej. Łącznie objęto badaniem 100 jednostek.

Każda ze wspólnot będących częścią katolickiego ruchu charyzmatycznego ma zazwyczaj odrębną nazwę, która wyróżnia ją spośród innych grup. Jakkolwiek ze względu na ekonomię przekazu najczęściej funkcjonuje samodzielnie, zdarza się, że poprzedzana jest *nomen proprium*¹ określającym cały ruch lub wskazującym na typ organizacji, np. **Wspólnota Odnowy w Duchu Świętym** „Dobry Pasterz” (Bielsk Podlaski) czy **Wspólnota** „Effatha” (Suchowola). Analizą objęto wyłącznie ten spośród członów, który ma charakter odróżniający. Wyjątek stanowią jednostki, w których użycie nazwy dyferencjującej byłoby niemożliwe w wypadku pominięcia członu wspólnego. Sytuacja taka ma miejsce wówczas, gdy element uszczegółowiający rozpoczyna się od wyrazu w przypadku zależnym, np. **Wspólnota Dobrego Pasterza** (Warszawa). Na stronach internetowych konkretnych grup modlitewnych właściwa ich nazwa często lokowana jest w sąsiedztwie nazwy samego ruchu: *Katolicka Odnowa w Duchu Świętym*, *Odnova w Duchu Świętym*, *Odnova Charyzmatyczna*, co wyraźnie ma podkreślać katolicki charakter organizacji.

¹ Wyraz *wspólnota* zapisywany jest niekiedy małą literą, co świadczyć może o braku jego semantycznej przejrzystości i różnym statusie.

2. Analiza strukturalna

Prawie wszystkie poddane analizie nazwy mają charakter nominalny. Są to pojedyncze słowa, np. *Eliasz* (Warszawa), *Magnificat*² (Białystok) [łac. pierwszy wyraz biblijnych słów uwielbienia wypowiedzianych przez Marię: *Magnificat anima mea Dominum* ‘wielbi dusza moja Pana’, Łk 1, 46–56], *Misericordia* (Głusków) [łac. ‘litość’, ‘miłosierdzie’], *Syjon* (Wrocław), lub połączenia wyrazowe scalane wiązaniem hipo- lub parataktycznym.

W nazwach, których człony cechuje relacja nadrzędno-podrzędna, łączy się różne grupy wyrazów. Są to:

- a) **rzeczownik i przydawka rzeczowna w mianowniku**, np. *Góra Syjon* (Błonie), *Jan Chrzciciel* (Niepokalanów), *Maria Magdalena* (Warszawa);
- b) **rzeczownik i przydawka rzeczowna w dopełniaczu**, np. *Pokój Pana* (Błonie), *Uczniowie Pana* (Białystok), *Źródło Łaski* (Wrocław);
- c) **rzeczownik i przydawka rzeczowna w celowniku**, np. *Młodzi Młodym* (Warszawa);
- d) **rzeczownik i przydawka przymiotnikowa**, np. *Boże Miłosierdzie* (Warszawa), *Jeruzalem Nowe* (Wasilków), *Święta Rodzina* (Zalesie Górne);
- e) **rzeczownik z przydawką rzeczowną i przymiotnikową**, np. *Jezus Dobry Pasterz* (Białystok), *Mężczyźni Świętego Józefa* (Wrocław), *Strumień Wody Żywej* (Warszawa);
- f) **rzeczownik z nagromadzeniem przydawek**, np. *Wspólnota Matki Bożej Pocieszenia* (Góra Kalwaria);
- g) **przymiotnik/imiesłów i dopełnienie wyrażone przypadkiem zależnym rzeczownika**, np. *Odnowieni Miłością* (Białystok), *Posłuszni Panu* (Pruszków);
- h) **przymiotnik i dopełnienie o postaci wyrażenia przyimkowego**, np. *Ufni w Panu* (Nadarzyn), *Zjednoczeni w Duchu* (Pruszków, Uhowo).

Tylko w jednej nazwie tworzące ją wyrazy połączono współrzędnie: *Pokój i Radość* (Oborniki Śląskie).

Charakter predykatywny wykazują *nomina propria* z bezpośrednio wyrażonym czasownikiem, który występuje pojedynczo lub grupowany jest z członem nominalnym: rzeczownikiem, zaimkiem czy wyrażeniem przyimkowym. Nazwy tego typu to najczęściej biblijne cytaty podawane w wersji greckiej, hebrajskiej, aramejskiej lub spolszczonej, np. *Amen* [heb. m.in. ‘niech się stanie’, np. Ap 22,20], *Effatha* (Hajnówka) [aram. ‘otwórz się’, Mk 7,34], *Fiat* [łac. *fio* ‘stać się,

² Tłumaczenia słów greckich, hebrajskich i łacińskich podano za: Alexander – Alexander, 2005; Dynarski – Przybył, 2000; Pachciarek, 2004.

wydarzyć się', Łk 1,38], *Ja Jestem* (Warszawa) [J 8,24], *Marana tha* (Białystok) [aram. 'Pan nasz nadchodzi' lub 'Przyjdź, Panie nasz!'], Ap 22,20], *Pójdź za mną* (Warszawa) [Mt 4,19], *Taliltha Kum* (Zalesie Górne) [aram. 'dziewczynko, wstań', Mk 5,41]. Większość przytoczonych przykładów to zwroty adaptowane do kategorii imion własnych, które wyjątkowo mają postać zdań w języku polskim.

Określenia obcojęzyczne albo stanowią przeniesienie tych fragmentów Biblii, które przez jej czytelników są rozpoznawane – w wielu polskich przekładach występują bowiem w oryginalnej nietłumaczonej wersji – albo też stanowią podstawę dużo lepiej kojarzonych rodzimych translacji. Prymarnie mogą to być nazwy Boga, np. *Adonai* (Warszawa) [hebr. 'mój Pan', np. Hi 28,28], *Kyrios* (Warszawa) [grec. 'pan', Dz 2,36], *Ruah* (Grójec) [hebr. 'tchnienie, wiatr', Rdz 1,2]; darów duchowych, np. *Lumen Christi* (Wołów) [łac. 'światło Chrystusa'], czy też nazwy biblijnych wydarzeń, np. *Anastasis* (Warszawa) [grec. 'zmartwychwstanie'], *Exodus* (Łomianki) [łac. < grec. 'wyjście']. Nazwa obca, szczególnie wtedy, gdy jej treść nie jest dekodowana przez odbiorcę, buduje aurę tajemniczości i wyjątkowości. Gdy źródłem adaptacji jest łacina, onim może sygnalizować katolicki charakter wspólnoty.

3. Analiza semantyczno-pragmatyczna

Z odbiorem onimów sygnujących katolickie wspólnoty charyzmatyczne silnie łączą się asocjacje dotyczące sfery sakralnej. Są wśród nich jednostki budzące skojarzenia z ogólnie pojętą przestrzenią duchową, chrześcijaństwem *in genere*, a także katolicyzmem. Osoba dekodująca *nomen proprium* nie powinna mieć problemu z określeniem przybliżonego charakteru organizacji oznaczanej przez onim. Czytelność ta osiągnięta jest z jednej strony za sprawą konwencjonalizacji zwyczajów nazewniczych, posuniętą często do nierzadkiej powtarzalności, z drugiej zaś – z semantyczną przejrzystością nazw nadawanych wspólnotom.

Poddane analizie onimy bardzo często tworzy się w drodze transemimizacji, która może polegać na prostym przesunięciu jednostki do innej klasy semantycznej – gdy proces ten ma charakter wyłącznie jakościowy, por. *Emaus* (Białystok) [Łk 24,13], lub wiązać się z nadbudowaniem jej struktury, np. *Jezus Dobry Pasterz* (Białystok) [J 10,11³]. Niezależnie od tego, czy materiał słowny wykorzystywany w procesie nazywania funkcjonuje pierwotnie jako *nomen proprium* czy wyraz pospolity, jest on nośnikiem wyraźnie religijnych konotacji. Wyjątkiem są wyrazy o stosunkowo szerokim zakresie, produktywne w rozmaitych rejestrach językowej

³ Odnośniki biblijne wprowadzone do podrozdziału wskazują fragment Biblii, który najczęściej **może** tylko stanowić źródło nawiązania. Pośrednio akcentują rangę formacji biblijnej prowadzonej w ramach Odnowy.

komunikacji. Przykładem może być nazwa wrocławskiej wspólnoty *Dar*, która to z powodzeniem mogłaby sygnować organizację pożytku publicznego niezwiązaną z Kościołem, czy też *nomen proprium Verbum* (Wrocław) [łac. 'słowo', J 1,1], przywodzące na myśl skojarzenia dotyczące działalności wydawniczej lub szerzej – literatury.

Jakkolwiek wszystkie zebrane przykłady można włączyć do jednej wybranej kategorii semantycznej, biorąc pod uwagę treść wyrazu lub wyrazów, z których zbudowany jest onim, trzeba podkreślić, że motywacja może być wielowarstwowa i stanowić wynik nakładania się różnych treści. Kreśląc klasyfikację i włączając w jej grupy konkretne jednostki, robiono to niekiedy arbitralnie, wskazując motywację, zdaniem autora, najbardziej prawdopodobną.

Duża część zebranych jednostek to wyrazy używane prymarnie jako **nazwy Boga**, utrwalone w Biblii albo jako Jego imiona, albo też wywodzone bezpośrednio z biblijnych wypowiedzi lub zdarzeń, będące formą przenośnej konceptualizacji Stwórcy. Wskazana metaforyka ma charakter utarty i, generalnie, typowa jest dla stylu religijnego. Wśród określeń Absolutu znajdujemy m.in. wyraz o proveniencji judaistycznej nazywający Boga-Ojca: *Adonai* (Warszawa) [hebr. 'mój Pan', np. Hi 28,28], hebrajskie symboliczne imię interpretowane w duchu mesjańskim jako miano Jezusa: *Emmanuel* (Ciechanowiec) [Iz 7,14] czy też grecki tytuł wprowadzany jako określenie Boga Jahwe i Chrystusa: *Kyrios* (Warszawa) [grec. 'pan', np. Dz 2,36]. W badanym materiale zwrócono też uwagę na onimy sygnujące Drugą i Trzecią Osobę Trójcy: *Jezus Dobry Pasterz* (Białystok) [J 10,11], *Paraklet* (Wrocław) [gr. *parakletos* 'wezwany obok', J 14,26] i *Ruah* (Grójec) [hebr. 'tchnienie, wiatr', Rdz 1,2]. Jak wspomniano, wiele grup parafialnych, wybierając nazwę, odwołuje się do konkretnych biblijnych obrazów i scen, w których albo ujawnia się bezpośrednie działanie Stwórcy, albo jest ono eksplikowane przez biblijnego autora. I tak na przykład do 1. rozdziału Ewangelii Jana [1,1], w którym Chrystus przyrównany został do wiecznie trwającego słowa, nawiązywać może łacińska nazwa *Verbum* (Wrocław). Z treścią 7. rozdziału Listu do Hebrajczyków, pokazującym Chrystusa jako arcykapłana, koresponduje łacińskie określenie *Pontifex* (Wrocław) [łac. 'kapłan', Hbr 4,15], na przestrzeni wieków przypisywane również papieżom. Wyraźne asocjacje biblijne związane z treścią Ewangelii Jana budzą też nazwy *Strumień Wody Żywej* (Warszawa) [J 7,38], a więc Jezusowa peryfraza określająca Ducha Świętego, jak również relatywnie liczne onimy, których członem jest wyraz *źródło* [por. J 4,14]: *Źródło* (Warszawa), *Źródło Łaski* (Wrocław), *Źródło Miłości* (Warszawa), *Źródło Życia* (Podkowa Leśna). Zwyczajowymi określeniami Boga wyprowadzonymi z najmłodszej kanonicznej Ewangelii są również *Dobry Pasterz* (Bielsk Podlaski) [J 10,11] oraz *Światło* (Warszawa) [J 8,12], przeniesione następnie do klasy chrematonimów.

Przywołane jednostki przekazują informację, kto jest obiektem kultu i centralnym punktem odniesienia grupy. Mogą też wyrażać przekonanie, motywowane

wierzeniami religijnymi, że denotat nazwy to faktyczny opiekun wspólnoty. Niektóre wymienione onimy mają charakter wartościujący i określają Boską naturę (por. *Jezus Dobry Pasterz*). W jednostkach onimicznych badanego rejestru Stwórca przedstawiany jest jako istota interesująca się człowiekiem będąca dyspozytorem duchowych darów. Pozytywnie waloryzowany obraz Boga wpływać ma na kreowanie odbioru wspólnoty jako grupy, uczestnictwo w której łączy się z obietnicą pozytywnych życiowych zmian, a także dostąpienia religijnie pojmowanej łaski. Funkcję tę uwydatniają nazwy wspólnot będące odwołaniem do **atrybutów Boga**: *Boże Miłosierdzie* (Warszawa), *Miłosierdzie* (Warszawa), *Misericordia* (Głogów) [łac. ‘litość’, ‘miłosierdzie’] czy metonimiczna *Miłość Krzyża* (Warszawa).

Grupą wyrazów poddawanych transonimizacji są **nazwy postaci biblijnych**. Wśród zebranych jednostek znalazły się antroponimy oznaczające postaci pojawiające się na kartach Starego i Nowego Testamentu. Pierwszą grupę reprezentuje wyłącznie nazwa *Eliasz* [2 Krl 2] (Warszawa), a więc imię biblijnego proroka, którego dzieje opisują przede wszystkim Pierwsza i Druga Księga Królewska. Drugą zaś jednostki: *Jan Apostoł* (Białystok) [Mt 4,21], *Jan Chrzcziciel* (Niepokalanów) [Mt 3,11], *Maria Magdalena* (Warszawa) [Mt 27, 55–56] czy zbiorcza nazwa *Święta Rodzina* (Zalesie Górne). Antroponim może stanowić zaledwie element bardziej rozbudowanej nazwy, np. *Dom Świętego Józefa* (Żórawina).

Wydaje się, że celem wymienionych przeniesień jest wskazanie osoby lub postaci, które mają sprawować duchową opiekę nad członkami grupy parafialnej. Wiara w to, że przyporządkowanie patrona obiektowi sakralnemu, grupie modlitewnej bądź konkretnej osobie może przynosić korzyści, tj. skutkować modlitewnym wsparciem zmarłego człowieka, stanowi istotną część katolickiej teologii znajdującą genezę w afirmacji kultu świętych. Wykorzystanie antroponimu może sugerować, czyj życiorys traktowany jest przez osoby będące założycielami grupy jako źródło życiowej inspiracji. Zdarza się, że jest to imię patrona kościoła, przy którym działa grupa, np. wspólnota *Maria Magdalena* przy parafii św. Magdaleny w Warszawie czy *Dom Świętego Józefa* przy parafii św. Józefa w Żórawinie. Nazwy sygnujące postaci biblijne mogą też wyrażać treści niewiązane się bezpośrednio z jednostką będącą źródłem najbardziej prawdopodobnej motywacji por. *Święta Rodzina* jako z jednej strony określenie trzech biblijnych postaci, tj. Marii, Józefa i Jezusa, z drugiej zaś – relacji, która łączy członków grupy (w języku Biblii wyraz *święty* oznacza każdą wierzącą osobę, por. Flp 1,1).

Biblijną postacią, której imię lub tytuł szczególnie często figurują jako nazwa grupy modlitewnej, jest matka Jezusa. Osobę tę wskazują warianty imion, np. *Maria* (Warszawa), *Miriam* (Warszawa); tytuły znajdujące oddźwięk w dogmatycznym nauczaniu Kościoła, np. *Bogurodzica* (Warszawa), *Niepokalana* (Strzelin); określenia wywiedzione ze sztuki, np. *Pneumatofora* (Lutynia) – prymarnie nazwa wizerunku Matki Bożej Niosącej Ducha przedstawionego na ikonie, która w latach 80. XX w. została wykonana w Pracowni Karmelu Miłości Miłosiernej Braci

Trapistów z Tibhirine, a także miano *Slużebnica Pana* (Warszawa) [Łk 1,38] mające źródło w biblijnej wypowiedzi.

Zdarza się, że onim sygnujący grupę jest przeniesieniem **nazwy katolickiego świętego**, którego nie opisuje Biblia, por. *Weronika* (Wrocław) jako jednostka powstała na skutek transonimizacji imienia kobiety, która według chrześcijańskiej tradycji miała podać chustkę niosącemu krzyż Chrystusowi. Określenia grup modlitewnych wyrażone nomenklaturą maryjną bądź wskazujące na osobę kanonizowaną nieopisywaną w Biblii oprócz tego, że eksponują patrona, silniej od wszystkich pozostałych jednostek akcentują katolicką tożsamość wspólnoty.

Podobną funkcję pełnią **nazwy sakralnych pieśni**: *Magnificat* (Białystok), *Ave Maria* (Piastów) [łac. 'zdrowaś Maryjo'], a także **wyrazy, które prymarnie oznaczają znane ośrodki kultu maryjnego**: *La Salette* (Warszawa).

Wśród antroponimów poddawanych transonimizacji wskazać można **nazwy aniołów**. W badanym materiale kategorię tę reprezentuje hebrajski onim *Michael* (Warszawa), odsyłający do postaci, która w religii judaistycznej i chrześcijańskiej uznawana jest za jedno z najpotężniejszych stworzeń – pierwszego z aniołów.

Wszystkie opisane dotąd nazwy łączy to, że najczęściej eksplicytnie, rzadziej implicytnie, koncentrują uwagę odbiorcy na osobie (Bogu, stworzeniu), która względem ludzi uczestniczących w życiu wspólnoty stawiana jest za główny punkt duchowego odniesienia, obiekt czci lub wzór do naśladowania. W badanym materiale wskazać można jednostki, w których semantyczny ciężar położony jest na członków wspólnoty. Pełnią one funkcję charakteryzującą.

Określenia ludzi wierzących tworzone są najczęściej za pomocą rzeczownika wskazującego na uczestników spotkań grupy, a także komponentu znaczącego Stwórcę. Relacja, którą kreuje się dzięki zestawieniom tego typu, przedstawiana jest jako nierównorzędna, ale bliska. Bóg to nauczyciel, np. *Posłuszni Panu* (Pruszków), *Uczniowie Pana* (Białystok); poręczyciel (gwarant) duchowej kondycji chrześcijan, np. *Odnowieni Miłością* (Białystok), *Ufni w Panu* (Nadarzyn), lub ojciec, np. *Dzieci Boga* (Brabówka). Konceptualizacja wierzących wiąże się z budowaniem obrazu wertykalnie pojmowanej relacji, w której stroną aktywną – a więc uzdalniającą do wewnętrznej przemiany i podjęcia zadań będących odpowiedzią na konkretne oczekiwania – jest Stwórca. Kilka nazw wyraża postulowaną przez Kościół jedność między członkami grupy, np. *Nowy Izrael* (Białystok) [Ga 3,28], *Owczarnia* (Trzebnica) [J 10, 7–10], *Zjednoczeni w Duchu* (Uhowo, Pruszków). Wszystkie opisane *nomina* łączy motyw transformacji mającej zachodzić w hierarchii wyznawanych wartości, życiu duchowym, deklarowanym punkcie życiowego odniesienia, egzystencjalnym statusie i relacjach z innymi ludźmi.

Topos przemiany znajdujemy również w **nazwach określających życie osoby wierzącej**, np. *Droga* (Warszawa) [J 14,6], *Nowe Życie* (Białystok) [J 3,5] – z których pierwsza podkreśla, że opisana transformacja jest procesem rozciągniętym w czasie, a także w **nazwach darów i owoców, jakie wierzący człowiek otrzymy-**

wać ma od Boga, np. *Agape* (Piaseczno) [gr. ‘jeden z rodzajów miłości’, 1 Kor. 13], *Nadzieja* (Wrocław) [1 Kor 13], *Światło Chrystusa* (Białystok) [J 8,12], *Lumen Christi* (Wołów) [łac. ‘światło Chrystusa’], *Pokój i Radość* (Oborniki Śląskie) [Ga 5,22], *Pokój Pana* (Błonie) [Ga 5,22], *Pokrzepienie* (Warszawa), *Radość Pana* (Grodzisk Mazowiecki) [Ga 5,22]. Nazewnictwo tego rodzaju sugerować ma, że aktywny udział w spotkaniach wspólnoty w konkretny, wymierny sposób wpływa pozytywnie na życie wewnętrzne jednostki. Z obietnicą, jaką eksponują opisane nazwy, związany jest pewien potencjał perswazyjny mogący przyciągać nowych członków.

W zbiorze badanych onimów odnaleźć można nazwy stanowiące **odwołanie do biblijnych wydarzeń i ich bezpośrednich następstw**. Są to przede wszystkim wyrażenia zakorzenione w Nowym Przymierzu opisujące działania Stwórcy, por. grec. *Anastasis* [gr. ‘zmartwychwstanie’] (Warszawa), *Obfite Odkupienie* (Wrocław), *Pojednanie* (Warszawa), *Zmartwychwstanie* (Warszawa). Do biblijnej sceny objawienia się Archaniola Gabriela i zapowiedzi narodzin Mesjasza nawiązuje onim *Zwiastowanie* (Grodzisk Mazowiecki). Proweniencję starotestamentową wykazuje wyraz *Exodus* (Łomianki) [łac. < grec. ‘wyjście’], przywołujący obraz wędrówki Izraelitów do ziemi Kaanan przedstawiony w Księdze Wyjścia, a także onim *Przymierze* (Warszawa) [np. 1 Kor 11,25] – stanowiący odwołanie do umów zawieranych z ludźmi przez Stwórcę. Każda z wymienionych nazw z pewnością akcentuje wagę wydarzenia przykładaną doń przez chrześcijan, będąc formą werbalnej gloryfikacji. Wyrażać też może inspirowane wiarą przekonanie, iż rzeczywistość wskazywana przez jednostkę stanowiącą podstawę procesu nazewniczego obejmuje także współczesnego człowieka. Dla przykładu wspomniany już *exodus* w swym podstawowym znaczeniu przywołuje wydarzenie z historii Izraela. Odniesiony do współczesności i użyty jako oznaczenie doświadczenia religijnego, może generować takie asocjacje, jak rezygnacja z dotychczasowego życia, zwrot w kierunku Absolutu czy wspomniane już wcześniej metaforyczne wejście na drogę chrześcijańskiego życia.

Związek między rzeczywistością biblijną a współczesnością wskazywać mogą toponimy (konkretnie oikonimy lub mikrotoponimy), które poddawane są transnimizacji, najczęściej **jednostki denotujące miejsca, w których rozgrywa się akcja biblijnych zdarzeń**. Ich głównym przeznaczeniem jest akcentowanie chrześcijańskiej tożsamości grupy. Abstrahując od szczegółowych teologicznych treści, jakie może wyrażać każda z nich – sugerują implicytnie, że wspólnota – a szerzej: życie chrześcijanina, to przestrzeń, w której mogą wydarzyć się sceny przedstawiane w Biblii przypisane do konkretnego miejsca. I tak np. grupy charyzmatyczne będące częścią Odnowy w Duchu Świętym kładą nacisk na uzdrowienie jako naturalną część chrześcijańskiego doświadczenia. Oznaką przyjmowanej przez te wspólnoty postawy teologicznej jest desygnowanie swoich grup przy użyciu nazw oznaczających miejsca kojarzone jako przestrzeń cudów dokonywanych przez Boga

bądź też teren innych nadnaturalnych działań Absolutu, por. *Betania* (Księżyno) [J 11,1] – miejsce wskrzeszenia Łazarza, *Kana* (Białystok, Grodzisk Mazowiecki) [J 2,1] – miejscowość, w której Chrystus dokonał pierwszego cudu, czy *Siloe* (Warszawa) [J 9,7] – sadzawka, zanurzenie w której gwarantowało odzyskanie zdrowia. Areną niezwykłych biblijnych zdarzeń są też adaptowane na potrzeby nazewnictwa wspólnotowego toponimy: *Betelejem* (Białystok) [Mt 2,1] – miejsce narodzin Boga, *Góra Syjon* (Błonie) [1 Krl 8,1] – szczyt, na którym Mojżesz twarzą w twarz spotkał się z Jahwe, czy *Wieczernik* (Białystok) [Dz 2] – miejsce, w którym – jak głosi chrześcijańska tradycja – na uczniów Chrystusa zstąpił Duch Święty. Nadprzyrodzoność akcentuje również chrematonim *Góra Tabor* (Raszyn) [Mt 17,1–8], będący przeniesieniem toponimu określającego szczyt, na którym Chrystus miał ujawnić swą boską naturę. Inne wyeksperowane onimy o znaczeniu lokatywnym to również: *Betsaida* (Warszawa) [Mk 8,22], *Drzewo Życia* (Warszawa) [Rdz 2,8], *Emaus* (Warszawa) [Łk 24,13], *Galilea* (Wrocław) [Łk 4,14], *Getsemani* (Białystok) [Mt 26,36], *Winnica Pana* (Piaseczno) [J 15,1–2]. Mogą one wyrażać religijne przekonanie, że wspólnota, podobnie jak każdy z przywołanych terenów – czy to faktycznych punktów izraelskiej topografii, czy też obszarów metafizycznej rzeczywistości, jest miejscem obecności Stwórcy.

Jako źródło nominacji wyszukiwane są również **szczegóły dotyczące wydarzeń biblijnych**. Świadczą o tym nazwy *Płomień Ducha* (Warszawa) i *Płomień Pański* (Wrocław) – które nawiązują do akcji rozgrywającej się w wieczerniku [Dz 2], kiedy to Trzecia Osoba Trójcy zstępuje na rozmodlone osoby, ujawniając się ludzkości (motywuację tę uwiarygodnia teologia *Odnowy* akcentująca doświadczenie tzw. chrztu w Duchu Świętym; obie nazwy można też potraktować jako atrybutywne). Podobnie jak wszystkie inne przywołane onimy wskazane jednostki uwytatniać mają realność i aktualność religijnej rzeczywistości.

Tworzenie nazw wspólnot może być związane z **adaptacją konkretnych biblijnych wypowiedzi**, które podawane są w polskich biblijnych przekładach albo w oryginalnej, albo – rzadziej – polskojęzycznej wersji. Status *nomen proprium* nadaje się między innymi peformatywnym formułom wypowiedzianym przez Jezusa, które w narracjach biblijnych poprzedzają akt uzdrowienia fizycznego, por. *Effatha* (Hajnówka) [aram. ‘otwórz się’, Mk 7,34], *Talitha Kum* (Zalesie Górne) [aram. ‘dziewczynko, wstań!’, Mk 5,41], a także wypowiedziom wskazującym na możliwość podporządkowania się woli Stwórcy, por. Jezusowe *Pójdź za mną* (Warszawa) [Łk 18,22] czy Maryjne *Fiat* (Wrocław) [łac. *fiat* ‘niech się stanie, Łk 1,38]. W badanym materiale znajdujemy też Pawłową formułę modlitewną *Marana tha* (Białystok) [aram. ‘Pan nasz nadchodzi’ lub ‘Przyjdź, Panie nasz!’], Ap 22,20], która tłumaczona jest najczęściej jako zapowiedź paruzji. Onim *Ja Jestem* (Warszawa) [J 18,5] stanowi adaptację słów Chrystusa służących podkreśleniu Jego boskiej natury. Wszystkie przywołane nazwy niebezpośrednio i skrótowo wyrażają określoną prawdę teologiczną. Akcentują wagę daru uzdro-

wienia, konieczność posłuszeństwa Bogu, nawiązują do kwestii tożsamości Boga oraz eschatologii. W dydaktycznym tonie utrzymane są także **religijne zawołania**. W badanym materiale kategorię tę reprezentuje zwrot *Jeżus Żyje* (Warszawa).

Katolicki lub chrześcijański charakter wspólnot wskazują chrematonimy, które prymarnie funkcjonują jako **zwyczajowe określenia Kościoła**, np. *Barka* (Kuklówka), *Oblubienica* (Warszawa), *Skala Pana* (Magdalenka), **nazwy wskazujące na modlitwy lub ich części**, np. *Amen* (Wrocław) [heb. m.in. ‘niech się stanie’, Ap 22,20], *Credo* (Białystok), lub **oznaczniki chrześcijańskich symboli**, np. *Ichtis* (Warszawa) [grec. ‘ryba’].

Dwie spośród wynotowanych nazw przekazują informację, **do kogo adresowane są działania grupy**, np. *Mężczyźni Świętego Józefa* (Wrocław), *Młodzi Młodym* (Warszawa).

4. Podsumowanie

Analiza przedstawionego materiału pokazuje, że nazwy katolickich wspólnot modlitewnych skupionych wokół Odnowy Charyzmatycznej wykazują względną prostotę formalną, a także duży stopień złożoności semantycznej i pragmatycznej. Jak wskazywał J.A. Karpenko, nazwy własne – oprócz tego, że pełnią funkcję identyfikacyjno-dyferencyjną – służą też przekazywaniu informacji o nazywanym denotacie bądź wyrażają związane z nim oceny lub postawy emocjonalne (za: Rutkowski, 2010, s. 55). Lokować je można w dwóch perspektywach: statycznej, która to każe widzieć w nich wyłącznie produkt nominalizacji, i czynnej, która to przedstawia onim jako element skontekstualizowanej komunikacji. Uwzględniając szerszy punkt widzenia, uprawnione jest przyjąć, że wszystkie badane jednostki nie tylko nazywają, ale też opisują denotat, tworząc w umyśle odbiorcy szereg asocjacji.

Prawie wszystkie poddane analizie jednostki pełnią⁴ **funkcję informacyjną**: wskazują chrześcijański charakter grupy, wyrażając jej tożsamość, lub precyzyjnie określają, do kogo adresują swoją działalność. Ponieważ większość z nich koresponduje z narracją biblijną, mogą też określać, w jaki sposób kierunkuje się formację duchową członków organizacji. Z rzadka pełnią też **funkcję ekspresywną**, gdy osoba lub stan rzeczy – będące w nich przedmiotem głównej ekspozycji – są dodatnio wartościowane. Z uwydatnieniem oceny wiąże się także chęć wpływu na poglądy odbiorcy: **funkcja impresywna** nie tylko widoczna jest w onimach z wyraźnym wskaźnikiem waloryzacji, lecz także dostrzegalna w tych jednostkach, w których propaguje się treści typowo ewangelizacyjne lub teologiczne, jak

⁴ Pragmatyczny opis onimów nawiązuje do funkcji języka, por. np. Grzegorzczkova, 2008, s. 56–61; Polański, 1993, s. 168.

np. natura Boga, status i stan wewnętrzny wierzącego człowieka. Nazwy tego typu wskazywać mają korzyści wiążące się z udziałem w spotkaniach grupy i zachęcać do proponowanej w nich formacji religijnej. Często stanowią formę religijnego pouczenia, którego celem jest kształtowanie poglądów odbiorcy. Wydaje się, że część badanych onimów pełni **funkcję performatywną**, dotyczącą stwarzania konkretnych stanów rzeczy, znajdujących uzasadnienie w chrześcijańskim spojrzeniu na rzeczywistość, która to – najczęściej pośrednio wskazywana w onimach – konstituowana jest na mocy wiary. Perspektywa ta, charakterystyczna dla onimii religijnej, pozwala spojrzeć na niektóre z nazw jako formę krótkiej modlitwy, mającej aktualizować rzeczywistość wskazywaną przez jednostki będące podstawą procesu nazewniczego. Warto podkreślić, że wszystkie wskazane funkcje może kumulować pojedyncza nazwa.

BIBLIOGRAFIA

- ALEXANDER, D. – ALEXANDER, P. (eds.) (2005): *Przewodnik po Biblii*. Warszawa: Oficyna Wydawnicza Vocatio.
- DYNARSKI, K. – PRZYBYŁ, M. (eds.) (2000): *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu w przekładzie z języków oryginalnych*. Poznań: Wydawnictwo Pallottinum, Poznań.
- GAŁKOWSKI, A. (2010): Nazwy własne o podłożu religijnym w przestrzeni społeczno-kulturowej Polski i Włoch. In: R. Łobodzińska (ed.), *Nazwy własne a społeczeństwo*. Łask: Oficyna Wydawnicza LEKSEM, s. 567–581.
- GAŁKOWSKI, A. (2011): *Chrematonimy w funkcji kulturowo-użytkowej. Onomastyczne studium porównawcze na materiale polskim, włoskim, francuskim*. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
- GRZEGORCZYKOWA, R. (2008): *Wstęp do językoznawstwa*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- KOKOTT, N. (2012): *Odnowa w Duchu Świętym w misji Kościoła*. Kraków: Wydawnictwo WAM.
- PACHCIAREK, P., ed., (2004): *Encyklopedia biblijna*. Warszawa: Oficyna Wydawnicza Vocatio.
- POLAŃSKI, K., ed., (1993): *Encyklopedia językoznawstwa ogólnego*. Wrocław–Warszawa–Kraków: Ossolineum.
- Przynależność Polaków do ruchów i wspólnot religijnych* (2017), oprac. R. Boguszewski. Warszawa: Fundacja Centrum Badań Opinii Społecznej [online]. <https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2017/K_084_17.PDF> cit. 2019-07-09.
- RUTKOWSKI, M. (2011): Problem funkcji nazw własnych w onomastyce. Przegląd stanowiąc. *Conversatoria Linguistica*, 4, s. 54–65.
- Życie religijne w Polsce. Wyniki badania spójności społecznej 2018* (2018), oprac. P. Ciecic-łąg, A. Bienkuńska, Departament Badań Społecznych Wydział Badań i Analiz Jakości Życia i Kapitału Społecznego – Główny Urząd Statystyczny [online]. <<https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/inne-opracowania/wyznania-religijne/>> cit. 2019-05-05.

NÁZVY KATOLICKÝCH MODLITEBNÍCH SKUPIN (NA PŘÍKLADU JMEN KOMUNIT, KTERÉ JSOU SOUČÁSTÍ KATOLICKÉ CHARISMATICKÉ OBNOVY)

Tento článek analyzuje názvy katolických modlitebních skupin, které mají přiblížit aktivity daných skupin především lidem „zvenku“. V analýze je použito 100 názvů komunit, které se sdružují v rámci katolické charismatické obnovy a zkoumány jsou strukturní, pragmatické a sémantické vlastnosti těchto názvů. Zkoumané názvy mají několik funkcí, přičemž nejvýznamnější z nich je funkce identifikační. Kromě toho poskytují informaci o dané komunitě a jejích členech, zdůrazňují postoj k Bohu nebo k lidem, kteří se náboženských obřadů také účastní, obsahují pokyny, evangelický obsah a výzvy ke křesťanské víře. Některé z nich jsou samy o sobě formou modlitby a ukázkou pojetí reality tak, jak ji známe z biblických vyprávění.

Klíčová slova

vlastní jména; náboženská onomastika; náboženské komunity; charismatické hnutí

Bartłomiej Cieśla
bartlomiej.ciesla@uni.lodz.pl
Zakład Współczesnego Języka Polskiego
Wydział Filologiczny
Uniwersytet Łódzki
ul. Pomorska 171/173
90-236 Łódź
POLAND